

Públic

LA POLITITZACIÓ DE LA PANDÈMIA PER PART DE LES DRETES A ESPANYA

Vicenç Navarro

Catedràtic Emèrit de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques,
Universitat Pompeu Fabra; Director del JHU-UPF Public Policy Center

4 d'agost del 2020

A principi mes de maig vaig rebre una **invitació de la presidència de la comissió per a la Reconstrucció Social i Econòmica de les Corts espanyoles per expressar la meva opinió, com a expert en polítiques públiques i socials, sobre com sortir de l'enorme crisi econòmica i social que existeix a Espanya com a resultat de l'expansió de la pandèmia.** Aquesta invitació em va arribar mentre era a Baltimore, els EUA, a on acostumo a donar un curs cada any a la Johns Hopkins University durant la primavera. Però mai no vaig pensar que una pandèmia es propagaria ràpidament a Espanya i aviat també als EUA. Els vols transatlàntics es van paraitzar i es van imposar quarantenes a banda i banda de l'Atlàntic Nord per als viatgers. **Davant d'aquesta inesperada conjuntura, vaig sol·licitar que se'm permetés fer**

la presentació per videoconferència o, en cas contrari, que pogués enviar el meu testimoniatge per escrit i/o per vídeo, la qual cosa se'm va permetre (adjunto la meva [presentació oral](#) i la [presentació escrita](#) del meu discurs). No obstant això, no se'm va permetre que pogués estar-hi present via online i pogués respondre les preguntes o observacions dels diputats que assistien a la meva presentació. Això últim em va estranyar, perquè **durant la meva llarga carrera professional he fet -com a expert- moltes presentacions per videoconferència a molts parlaments de molts països, les quals han inclòs la possibilitat d'intercanviar opinions o expandir la meva presentació amb els parlamentaris. Lamento que el parlament espanyol tingués aquesta limitació pel fet de no poder ser present físicament a la sala.**

El vídeo va funcionar bé, i es va poder entendre bé. Però el que va seguir va ser una experiència nova i excepcional, inesperada per a mi, i que mai abans no havia experimentat. **Em va sorprendre per l'agressivitat i hostilitat cap a la meva presentació manifestada pel diputat José María Figaredo Álvarez-Sala, del grup parlamentari de Vox, que va afirmar que la meva presentació era "absolutament surrealista", "una absoluta fal·làcia", que promovia "tesis comunistes", amb una "tesi absolutament falsa", entre un llarg reguitzell d'insults. I per si**

aquestes desqualificacions no fossin suficients, la normativa de la cambra no permetia que jo pogués contestar-les. És més, aquest diputat fins i tot va intentar que la meva presentació no constés a l'acta de la comissió. Va ser tota una experiència! He assessorat moltíssims governs i parlaments al llarg de la meva vida professional, i mai no havia vist una resposta similar.

Francament, em va doldre, ja que, després de tot, es tractava del parlament del meu país, parlament que, malgrat les seves limitacions i deficiències, **hauria de ser reflex d'un sistema democràtic pel qual la meva família i jo vam lluitar moltíssim, durant la dictadura, per fer-lo possible, motiu pel qual vam patir una dura repressió que va marcar les nostres vides.** Per a mi era un moment emotivament important: em trobava virtualment en aquest parlament (fet que tenia un especial significat), pel qual tants d'espanyols havíem lluitat tant, però, alhora, estava sent insultat, al mateix parlament, per un personatge d'un partit d'ultradreta la ideologia del qual em recordava a alguns elements essencials de la ideologia d'aquell règim dictatorial. **De tots els insults n'hi va haver un que no em vaig prendre com a tal, perquè era i és un honor per a mi haver participat, en els anys de la dictadura, a la resistència antifranquista, liderada pel Partit Comunista.** I va insultar a més a més la meva família, els membres de la qual aglutinaven moltes sensibilitats d'esqueres,

incloses comunistes, **persones que es van distingir pel seu sacrifici en defensa de la democràcia i per l'establiment d'un parlament en el qual un personatge com aquest individu pogués fins i tot insultar-nos.**

Resposta a les suposades falsedats

Passo ara a rebatre els seus arguments. I és una llàstima que utilitzés aquest to agressiu, perquè es podria haver establert un debat (cosa que no em va ser permesa) per proporcionar informació que hagués permès aprofundir en el tema. En la meua presentació vaig indicar que moltes de les dades que vaig presentar procedien d'un estudi realitzat pel JHU-UPF Public Policy Center, **patrocinat per la Universitat Pompeu Fabra i la Johns Hopkins University, que analitzava la resposta governamental a la pandèmia per part dels països als dos costats de l'Atlàntic Nord.** I en aquest estudi vam veure que els Estats que han pogut respondre millor a la problemàtica sanitària creada per la pandèmia han estat aquells que tenen un major desenvolupament del seu Estat del Benestar, i molt en particular dels seus serveis sanitaris i socials, un desenvolupament mesurat, entre d'altres indicadors, pel nivell de despesa i de gestió pública. **Per aquest motiu els països escandinaus han tingut una mortalitat per coronavirus menor que la dels països que, com Espanya i Itàlia, tenen uns Estats del Benestar poc**

finançats, caracteritzats per una presència molt àmplia dels serveis privats en detriment dels públics. Com que les polítiques d'austeritat de despesa pública, aplicades mitjançant les retallades, van ser dutes a terme primordialment pels governs de partits dretes, ara representants d'aquests espais polítics han posat el crit al cel i **han intentat mostrar que la baixa despesa pública no ha estat la causa de l'enorme mortalitat, ja que, tal com va indicar el diputat de Vox, altres països com Taiwan i Corea del Sud tenen una despesa pública fins i tot menor i, tot i així, han tingut una menor mortalitat per coronavirus.**

Però el fet que alguns països asiàtics hagin tingut èxit malgrat tenir una despesa pública menor, no implica que a Espanya i Itàlia l'escassetat de recursos no hagi estat una causa molt important de la seva incapacitat per respondre enfront de la pandèmia. En aquests i d'altres països asiàtics hi ha altres factors existents, com, per exemple, l'experiència adquirida per la seva freqüent exposició a les epidèmies o l'ús generalitzat de mesures protectores com les mascaretes contra malalties víriques com la grip, que han mitigat el mal causat per l'escassetat de recursos a la sanitat pública. Per aquest motiu en el nostre estudi ens vam centrar en països d'un nivell de desenvolupament i d'una cultura similars, com ho són els de l'Europa Occidental i l'Amèrica del Nord. És important que en estudis internacionals d'aquesta naturalesa ens

centrem en les característiques de cada país per entendre l'evolució de la pandèmia. I és aquí on trobem evidència que el **desbordament i incapacitat mostrats pel sistema sanitari espanyol enfront de la pandèmia van estar relacionats amb el fet que els recursos que tenia aquest sistema no eren suficients, cosa que va ser una de les principals causes de l'elevada mortalitat causada pel coronavirus**. Diversos indicadors assenyalen la veracitat d'aquesta hipòtesi. **Un és l'elevadíssim percentatge de personal sanitari infectat (degut, en gran part, a la manca de material protector), dels més alts als països a banda i banda de l'Atlàntic Nord, situació que va tenir lloc també en els serveis d'atenció a les persones amb dependència, com les residències de gent gran, a on el personal va estar mancat d'aquests materials protectors (fet al qual es van afegir, en aquest últim cas, unes condicions laborals precàries). Aquest dèficit de recursos i de personal, així com de material com ara ventiladors, va forçar a adoptar "protocols de triatge salvatges"** que clarament van discriminar les persones grans, l'elevada mortalitat de les quals (sobretot, a les residències privades d'avis) fou una conseqüència d'aquesta escassetat.

Totes aquestes dades són ignorades pels responsables de les "retallades de la despesa pública", que es van dur a terme per reduir el dèficit públic (i indirectament per facilitar l'augment dels serveis

privats), els quals **se centren, en canvi, a criticar les polítiques desenvolupades pel nou govern de coalició (PSOE-UP), als quals denuncien (amb una enorme hostilitat característica de les dretes extremes i de les extremes dretes) com a responsables de la tan elevada mortalitat, com a conseqüència d'un retard a prendre mesures més contundents. Aquest argument ignora que d'altres països europeus van respondre més tard que Espanya i, en canvi, pel fet de disposar de més recursos, van poder deturar millor la pandèmia.**

Les forces conservadores responsables de les retallades i de l'excessiva privatització dels serveis públics són ara responsables d'obstaculitzar la resposta a la pandèmia

Un altre exemple de la meva suposada manca de credibilitat va ser que el diputat de Vox va negar que Espanya fos un dels països amb més despesa sanitària privada. Mirin les dades de l'OCDE i veuran que és així si ens comparem amb els països d'aquesta comunitat de nacions. Espanya és, juntament amb Portugal, la que té una despesa privada més gran (Espanya 1.015 dòlars per càpita, i Portugal 1.191 dòlars per càpita). Els Estats Units, a l'altre costat de l'Atlàntic, té una despesa privada més gran (1.628 dòlars per càpita), però a la majoria dels països de la UE-15 aquesta despesa és menor a l'espanyola: el Regne Unit (953

dòlars per càpita), Grècia (931 dòlars per càpita) o França (843 dòlars per càpita) en són alguns exemples. **Aquestes dades estan calculades, com s'ha de fer en tots els estudis de polítiques públiques comparades, en dòlars estandarditzats, és a dir, que el seu valor ha estat adaptat al nivell de vida de cada país per homologar el valor de la seva capacitat adquisitiva.**

Però en els estudis que hem realitzat, un altre factor que en el cas d'Itàlia i Espanya (i també avui dels EUA) **ha contribuït a l'elevada mortalitat és la gran descentralització dels seus serveis nacionals de salut, que ha fet difícil una resposta a nivell de tot el país. Prova d'això és que quan les comunitats autònomes a Espanya han recobrat la seva capacitat de gestió, la mortalitat elevada ha reaparegut.** Espanya té disset serveis de salut (tants com comunitats autònomes), tots ells infrafinançats i amb una gran varietat de capacitats i competències. I en el cas dels EUA, la manca de lideratge de l'administració Trump ha estat una altra de les principals causes de la seva elevadíssima mortalitat. **El factor polític juga, doncs, a tots aquests països, un paper clau. La politització de la pandèmia, amb la qual s'ha evitat que el govern central hagi de o pugui liderar-ne la resposta en una situació tan excepcional,** tal com ha succeït als EUA (a on el president Trump no ha liderat una resposta federal a la pandèmia) i a Espanya (a on les dretes no han volgut -per finalitats partidistes- que

es donés una resposta centralitzada), **ha dificultat la resolució del problema. L'agressivitat de les dretes a Espanya enfront d'aquesta resposta generalitzada d'acord amb les evidències científiques és un indicador d'això.**

En una situació en què la pandèmia ha adquirit una dimensió tan globalitzada és un gran error creure que es podrà resoldre només a nivell autonòmic o municipal. No cal dir que els governs autonòmics i municipals han de tenir un gran protagonisme en les decisions i la gestió de les mesures necessàries per respondre a la pandèmia. Però en les àrees de salut pública, sanitat i serveis socials, és fonamental que, en països de gran mobilitat interna i internacional, es desenvolupin polítiques per a tot el territori, amb l'autoritat per implementar-les fruit d'un consens entre les forces polítiques, guiades en aquest cas per l'assessorament científic. La manca de col·laboració de les dretes a Espanya està afectant negativament la resolució d'un gravíssim problema sanitari, salubrista i social. La seva hostilitat, clarament exposada pel personatge de Vox enfront de la meua presentació, és un indicador més d'això.